

Den sønderjyske historie og nutidens politik

af KRESTEN PHILIPSEN

Den 29. november 2000 holdt Historisk Samfund for Sønderjylland pressemøde for at præsentere sine nyeste bøger og foreningens hjemmeside på internettet. Hovedpersonen var tidligere amtsborgmester Kresten Philipsen, som havde sagt ja til at causere om »Den sønderjyske historie og nutidens politik«. Det blev et tankevækkende indlæg – af en toneangivende aktør, som gennem mere end 18 år har haft udbygning af det grænseoverskridende samarbejde på programmet. Indlægget gav indtryk af de holdninger til det tyske mindretal, til historieformidlingen på Dybbøl og i Frøslev, til det dansk-tyske spørgsmål, til Europa og ikke mindst til det grænseoverskridende samarbejde, som har været med til at præge afgørelser i vor lokale politik. At netop det grænseoverskridende samarbejde er gjort til det helt centrale tema i vore dage blev bekræftet, da Kresten Philipsen den 14. juni 2001 fik overrakt Sønderjyllands amts og den slesvig-holstenske landdags »grænselandspris« (sammen med tidl. Europaminister Gerd Walter), og da ministerpræsident Heide Simonis fra Kiel den 6. juli 2001 overrakte Das Große Verdienstkreuz mit Stern des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland til Kresten Philipsen. Begge disse fortjente udmærkelser blev netop begrundet med indsatsen for det »grænseoverskridende samarbejde«.

Tak for invitationen.

Den har jeg været gladere for end selve opgaven. Jeg er endt med at invitere jer på en lille skovtur og ikke gøre forsøg på en bredere belysning af emnet.

Det er først i de seneste år, det er gået op for mig, at der kun er/var 20 år fra 1920 til 1940. At krisen satte ind i slutningen af tyverne og nazismen begyndte sin opblomstring i Tyskland i begyndelsen af 30'erne, med alt hvad det førte med sig – også her i landsdelen. Det skyldes nok, at den alen, man måler tid med er meget anderledes, når man sidder i skolen og sidste time varer et helt år.

Men selv om der blev gjort meget, var der ikke meget tid til at sætte gang i en landsdel, der var blevet forsømt i mange år. Nu afdøde erhvervsrådssekretær P. Groth Bruun sammenlignede engang befolkningstallet i det nuværende Sønderjyllands og Vejle amter og nåede

frem til, at hvis vi havde haft samme befolkningsfremgang, ville der have boet mere end 400.000 mennesker i Sønderjylland.

En enkelt mere familiemæssig bemærkning skal med inden jeg iler videre.

Min farmor, der under verdenskrigen havde drevet gården som andre ved hjælp af russiske krigsfanger, var blevet tyskerhader så det forslog noget og rejste en 18 m flagstang, så tyskerne i Holbøl og Vilsbæk kunne se, at vi var blevet danske. Hun blev en glødende flensborgmand, medens farfar, der havde taget turen tur/retur til Paris til føds, kom hjem uden at hade tyskerne og sluttede sig til aabenraafolkene. Det skabte ikke megen glæde i hjemmet.

Når jeg nævner det, er det fordi adskillige, der har kendt min farmor under regionsdebatten, har spurgt mig, hvad Mimi mon ville have sagt til det.

Selvkritisk kunne man godt hæfte sig ved det faktum, at den befolkning, der gjorde meget lidt modstand mod den tyske besættelse og affandt sig med den længe, vågnede op som en nation af næsten bare frihedskæmpere d. 5. maj.

Kollaboratører fandtes i hele landet, men at de, der her i landsdelen havde baggrund i det tyske mindretal, blev særlig ugleset, er let forståeligt, og det har mere end noget andet haft en negativ indflydelse på det dansk-tyske forhold i mange år.

Set på stor afstand er det vel forståeligt, at nogle blev glade. Men de der har set nogle udpege de danske tropper for besættelsesmagten, havde naturligvis svært ved at komme over det, for ikke at nævne dem, der mistede familie eller venner.

Ganske vist er tilgivelse en langt større og vanskeligere menneskelig egenskab end had, det kan man da se i Mellemøsten nu, men det kan man næsten ikke be' om.

Bonn-København-erklæringerne i 1955 omtales ofte ved festlige lejligheder som et vigtigt skridt i udviklingen i det dansk-tyske forhold – og det er de også.

Mere overset er det, at de næppe blev hilst særlig velkommen, hverken nord for og slet ikke syd for grænsen i danske kredse. Særlig interessant er det for os her, at Troels Fink medvirkede ved udarbejdelsen. Jeg har i mange år haft fornøjelsen af at høre Troels Finks vurdering af den nationale udvikling i grænselandet efter de årlige generalforsamlinger i Sønderjysk Frøforsyning, indtil de også blev opkøbt.

Troels var både meget klog og havde en skarp analytisk evne, og

diplomat var han jo også. Når han nu var tilhænger af et mere formaliseret samarbejde med tyskerne, og tiden var inde, kunne jeg godt have ønsket, han havde sagt det klarere.

Det var også i snævrere kredse han sagde om det tyske mindretal, »at de gifter sig ihjel«. Efter at jeg havde kigget lidt på Slesvigsk Partis stemmetal ved amtsrådsvalgene, nåede jeg frem til, at deres stemmer ville gå til og slå til i dette århundrede (ja det var det gamle). Det får jeg nu næppe ret i.

Jeg har mange gange tænkt noget over det faktum og kuriosum, at mange fra det øvrige land har givet udtryk for, at det først var i Sønderjylland, de rigtig fandt ud af, hvad det vil sige at være dansk og føle sig som danske. Jeg har selv følt det lidt på samme måde, når jeg med amtsrådet var på besøg hos det danske mindretal og var havnet et lille sted, hvor skolen både var forsamlingshus og måske kirke ved siden af.

Kan vi kun føle og definere det at være dansk i modsætning til andre, her det tyske?

Er det kun fortiden vi kan samles om og ære, uden at kunne definere vores rolle i fremtidens Europa?

Kan vi finde en rolle og plads for Sønderjyllands fremtid ved at grave os ned i Dybbøl skanser og kigge bagud?

Spørgsmålene er ikke stillet ud fra den blå luft. Der var nogle, der i fuldt alvor i regionsdebatten mente, at deres oldefar forgæves havde mistet livet i 64 på Dybbøl, når vi nu ville lave en region sammen med dem. Jeg skal gerne medgive, at mange dengang på grund af de mange luftige påstande let kunne overvurdere betydningen af det foreslåede samarbejde – men alligevel.

Hvad er det, der gør, at vi altid føler os bedre og måske samtidig lidt underlegne?

Vore forfædres lidelser, afsavn og fortjenester er jo ikke noget der umiddelbart kan arves.

Første gang jeg blev revet ud af denne selvopfattelse var i slutningen af 60'erne i USA, hvor jeg modtog nogle nye tyske medarbejdere med samme forbehold som jeg var vant til. Det tog heldigvis ikke lang tid før een af dem forklarede mig, at vi begge var født i 45, og han ikke mente, at nogen af os havde særlig skyld eller ære i det, der var gået forud i vore landes historie.

Selv i dag kan man møde nogen, der mener, »at hvis man spiller en march, begynder tyskerne at gå i takt«.

Jeg havde lejlighed til i en tale på årsdagen for den tyske genforening på Flensborg rådhus at slå fast, »at fremmedhad er hverken en tysk opfindelse eller egenart. Det er noget vi alle må kæmpe med hver dag«. De tyske politikeres ønske om at skabe et europæisk Tyskland og ikke et tysk Europa kan man i hvertfald ikke drage i tvivl.

Men nemt er det jo ikke. Når tidl. overborgmester Dielewitz er tilhænger af regionernes Europa på baggrund af, at hans fædreland to gange i et århundrede har kastet Europa i krige, der har kostet millioner af mennesker døden, er det vel logisk nok og al ære og respekt værd. Det er det ikke, når det udlægges som et tysk ønske om mere »lebensraum«.

Nu er det ikke kun os, der har problemer med fortiden. Da Matlok i Flensborg advokerede for, at tiden var kommet til, at Istedløven skulle tilbage til Flensborg kirkegård, var det ikke nogle tilfældige, men derimod nogle af byens fremtrædende borgere, der buhede på tilhørerpladserne. Man skulle tro, at løven var en del af vores fælles historie, og ingen sejr eller nederlag blev større eller mindre af den grund, men sådan er det ikke – endnu, men det kommer vel???

Ved festlige lejligheder slår vi ofte fast, at den nuværende dansk-tyske grænse er een af de få grænser i Europa, der er fastlagt efter folkeafstemning og ikke med magt. Det er bemærkelsesværdigt og af afgørende betydning for det dansk-tyske forhold, at der ikke er blevet røkket ved den, selv om nogle har haft lyst.

Det var først ved jubilæet på Dybbøl i 1995, at formanden for det danske mindretal Heinrich Schultz fastslog, at en genforening med Danmark ikke længere var målsætningen for det danske arbejde og den danske folkedel i Sydslesvig. Jeg har som 20-årig adskillige gange hørt højskoleforstander Bøgh-Andersen og været betaget af hans personlighed, men haft svært ved at se, at denne tidligere målsætning om genforening kunne harmonere med et godt forhold til naboerne. Konsekvenserne var vel en fortsat grænsekamp.

Det vakte nogen opstandelse, at jeg ønskede at invitere formanden for det tyske mindretal som taler ved den lejlighed og på det sted. Jeg var ikke et øjeblik i tvivl om, at det var rigtigt og at Hans Heinrich Hansen kunne løfte opgaven. Midt under al balladen trøstede jeg mig med, at talen ville indeholde en gentagelse af mindretallets loyalitetserklæring overfor det danske kongehus, aflagt på Dybbøl, så der var vel måde med hvor galt det kunne gå. Det gik som bekendt fint, og det var ikke mindst Hans Heinrichs skyld.

Jeg er aldrig blevet skuffet i samarbejdet med det tyske mindretal. Det gælder for en god ordens skyld også det danske, som jeg har haft meget mindre med at gøre, og jeg har haft sværere ved at forlige mig med nogle af synspunkterne især omkring det grænseoverskridende og europæiske samarbejde.

Jeg vil slutte med nogle betragtninger over et faktum, som jeg har svært ved at forklare nemlig:

At jo længere tid der går, jo større aura opstår der om en ting. Vi har to gode eksempler, nemlig Dybbøl og Frøslevlejren.

Dybbøl først: Efter krigen og frem til området bliver fredet og opkøbt til staten, bliver der bygget nogle huse og et ikke særligt pænt hotel. Der er sikkert nogen, der mener, at det nuværende besøgscenter heller ikke er særlig pænt, men ville det have været bedre med en hvidkalket bygning med stråtag, som nogle mente?

Hvis centeret gør opmærksom på sig selv med forskellige aktiviteter, er det galt, og hvis man samler originale effekter, er det også forkert.

En genopførelse af een af de originale skanser har de centrale fredningsmyndigheder og amtet altid været imod, og opførelse af en skansemodel ved centeret, en skanse som på grund af terrænforholdene ikke vil kunne ses i landskabet, støder også på modstand.

Selvfølger er der nogen, der har den fornødne baggrundsviden til at kunne tage til Dybbøl, tage hatten af, og mindes det der skete og forstå stedets betydning, også for den danske historie. – Men der bliver færre af dem, og jeg tror en fornuftig udvidelse af centerets aktiviteter vil gavne historieforståelsen i de kommende generationer.

Frøslevlejren blev bygget af den danske stat i slutningen af krigen mod løfte fra besættelsesmagten, at der så ikke ville ske deportationer til koncentrationslejrene.

Løftet holdt som bekendt ikke, men mange blev alligevel reddet på den konto. Efter krigen blev den til Fårhuslejren og senere overdraget til forsvaret og blev til Padborglejren, inden den blev overdraget til Den selvejende Institution Frøslevlejren, efter at civilforsvaret havde haft den.

I denne lange periode var der blevet opført nye barakker, bygget ruinby og andre ting uden nogen havde gøet over det.

Staten ville ikke have mere med lejren at gøre, men efter at den selvejende institution har sørget for at lejren overhovedet består, er

luften fuld af meninger om hvordan det burde have været gjort eller i hvertfald gøres.

Hvis nogen undervejs har anet et skær af mistrøstighed, er det ikke tilfældet.

Vi lever i en spændende landsdel, og jeg er dybt taknemmelig for at have fået lov til at være amtsborgmester i godt 18 år. Jeg kan ikke forestille mig noget bedre. Tak for opmærksomheden.